

הרב גבריאל גולדמן והרב מנחם בורשטין

מצבים מיוחדים בטבילה - חלק א'¹

פרק זה לא יעסוק במכלול דיני הטבילה, אלא במקרים ובמצבים מיוחדים בטבילה.

1. טבילה בזמנה

א. אישה שבעלה בעיר, מצווה שתטבול בזמנה. אין זו חובה גמורה אלא הנהגה ראויה, כיוון שנפסק להלכה שטבילה בזמנה אינה מצווה. לכן במקרים חריגים, כשיש הסכמה מלאה של שני בני הזוג², מותר לדחות את הטבילה, בעיקר לזוגות שכבר קיימו מצוות פרייה ורבייה. זאת כדי לאפשר טבילה מתוך נחת ושמחה ולא מתוך תחושת לחץ³.

ב. אישה שאין בעלה נמצא בעיר והגיע זמן טבילתה לטהרה, אם יש סיכוי כלשהו, אפילו סיכוי קטן, שבעלה יגיע בכל זאת - תטבול. אך במקרה כזה לא תטבול בשבת⁴.

ג. אישה שאין בעלה נמצא בארץ למשך כמה חודשים, ורוצה לטבול לטהרתה, טובלת בברכה⁵.

2. טבילה ביום השביעי מבעוד יום

זמן הטבילה של אישה הוא בסוף שבעת הימים הנקיים, בלילה, אור ליום השמיני. לעתים אין לאישה אפשרות לטבול בלילה, כגון אם ביישוב אין מקווה, והטבילה חלה בליל שבת. הדיון ההלכתי הוא בשאלה האם יש לדחות את הטבילה למוצאי השבת, או שבשעת דחק כגון זו, אפשר להתיר בדיעבד טבילה ביום שישי אחר הצהריים, דהיינו ביום השביעי של שבעה נקיים, מבעוד יום. כמובן, זוהי דוגמה וייתכנו מקרים נוספים, כגון נסיעה הכרחית של אחד מבני הזוג שאי אפשר לדחותה, או נסיעה של שניהם למקום שבו אין אפשרות לטבול.

1. טיוטת פרק מתוך ספר פוע"ה כרך א - משפחה וטהרה, שנמצא על מכבש הדפוס.
2. 'הסכמה מלאה של שני בני הזוג' הוא ביטוי העלול להטעות, מפני שלעתים יש רצון של אחד מבני הזוג, ובן הזוג השני עלול להרגיש שהדבר נכפה עליו, אף על פי שאינו אומר זאת במפורש. לכן יש צורך בדיבור כנה ואמתי בין בני הזוג על עניין רגיש זה.
3. ראה שו"ת רב פעלים, ח"ב יו"ד סי' לד.
4. רמ"א, יו"ד סי' קצז סעי' ב.
5. שו"ת מעין אומר, ח"ז הלכות נדה, סי' קנט. אך לא תטבול בשבת, כדלעיל.

רקע הלכתי

אמר ליה רב פפא לרבא ולאביי: מכדי האידנא כולוהו ספק זבות שוינהו רבנן, ליטבלינהו ביממא דשביעאה [אם בזמן הזה נתנו לכל הנשים דין זבות, וזבה יכולה לטבול מבעוד יום, מדוע שלא נאפשר לכל הנשים לטבול ביום השביעי מבעוד יום]? משום דרבי שמעון, דתניא ... ר' שמעון אומר: אחר תטהר - אחר מעשה תטהר. אבל אמרו חכמים: אסור לעשות כן, שמא תבא לידי ספק.⁶

נדה, שם

מדין תורה, רשאית זבה גדולה לטבול כבר בבוקר היום השביעי משבעת הימים הנקיים, והיא טהורה, בתנאי שלא תראה דם עד הערב ובשל כך תסתור את שבעת ימי ספירתה. חכמים גזרו שאישה לא תטבול ביום השביעי, אלא תמתין עד לאחר צאת הכוכבים 'שמא תראה ותסתור'. כלומר, שמא תטבול, תטהר, תשמש עם בעלה ביום השביעי, ואז תראה דם לפני שקיעה, ונמצא שבא עליה באיסור. (אם טבלה ביום השביעי, שימשה עם בעלה וראתה רק לאחר צאת הכוכבים - לא עברה על איסור דאורייתא, שכן ראיית הדם לאחר תום שבעה נקיים היא טומאה חדשה. אך ראיית דם ביום השביעי אוסרת את האישה למפרע, כיוון שנתברר שלא היו שבעה ימים נקיים).⁷

יש מי שכתב שבשעת הדחק אישה מותרת לטבול סמוך לחשכה, בתנאי שתבוא הביתה ותפגוש את בעלה רק אחר חשכה. ונחלקו הפוסקים עד כמה אפשר להסתמך על דעה זו למעשה.⁸

ד. לפי רוב הפוסקים אין לטבול ביום השביעי של שבעת הימים הנקיים, אפילו אם הדבר יגרום לדחיית הטבילה בלילה אחד.⁹ בדוגמא שהבאנו, אין לטבול ביום השביעי אפילו אם הדבר יגרום לדחיית הטבילה מיום שישי לפני כניסת השבת עד למוצאי שבת. אך למעשה, יש מורי

6. לפי תוספות, נדה, סז ע"ב, ד"ה אבל, והרשב"א, תורת הבית, בית שביעי שער ז, רבי שמעון אסר לטבול ביום השביעי, שמא תשמש לאחר הטבילה, ואחר כך תראה דם, וטבילתה תתבטל למפרע. לעומת זאת, לפי רבי זרחיה הלוי (סלע המחלקות, השגה מא, עמ' קנה; מובא גם בתורת הבית, שם) מותר לאישה לטבול ביום השביעי, ורבי שמעון רק אסר לשמש עד תום היום. רוב הפוסקים כתבו שהאישה אסורה גם לטבול ביום השביעי, וכך נפסק גם בשלחן ערוך, יו"ד סי' קצז סעי' ג-ד. אם האישה עברה על התקנה וטבלה ביום השביעי, נחלקו הראשונים מה דינה. הראב"ד, בעלי הנפש, שער הטבילה עמ' עו, כתב בשם רב אחאי גאון שעליה לטבול שנית, כיוון שחכמים השוו את דין הזבה לדין הנדה, שחייבת לטבול בלילה. הרשב"א, תורת הבית, שם, ורוב הראשונים חלקו על הראב"ד, וכתבו שבדיעבד - גם טבילה ביום השביעי מועילה. להלכה נפסק בשלחן ערוך, סי' קצז סעי' ה כרוב הראשונים, שבדיעבד עלתה לה טבילה גם ביום השביעי. לעומת זאת, בבית חדש, סי' קצז, נפסק שלא עלתה לה טבילה וצריכה לטבול שנית; ובשפתי כהן, לשו"ע שם, סי' ק"א, נכתב שבמקום שאפשר, טוב להחמיר שתטבול שוב. להרחבה ראה שערי אורה, עמ' 148-149.

7. נדה סז ע"ב; שו"ע, יו"ד סי' קצז סעי' ג.

8. רבנו תם (מובא בתוספות נדה שם, ד"ה משום סרך בתה) התיר לטבול ביום סמוך לחשכה, בתנאי שתבוא לביתה רק אחר חשכה. לדעת רוב הפוסקים (טור, סי' קצז; שפתי כהן, סי' קצז ס"ק ו), רבנו תם התיר רק ביום השמיני. אך יש הסוברים (סדרי טהרה, סי' קצז ס"ק ט) שבמקום דחק ואונס התיר גם ביום השביעי, כפי שיפורט להלן.

9. שו"ע, יו"ד סי' קצז סעי' ד.

הוראה שנהגו להקל בדבר, ובמקום דחק ואונס, במקום שאין שום אפשרות לטבול בליל שבת, הם מורים לאישה לטבול אפילו ביום השביעי מבעוד יום, בתנאי שלא תתראה עם בעלה עד צאת הכוכבים. כגון במקום שאין בו מקווה, וזמן טבילתה של האישה חל בליל שבת, תטבול ביום ששי אחר הצהריים לפני כניסת השבת, בתנאי שלא תתראה עם בעלה עד כניסת השבת¹⁰. יש להעיר שבמצבים כאלה צריך לתכנן את הזמנים תכנון מדויק וקפדני, כדי לאפשר לאישה לטבול ברגיעה מבעוד יום, להספיק להגיע לביתה לפני כניסת השבת, ולדאוג לכך שכאשר שתגיע האישה לביתה, בעלה כבר ייצא מהבית, ולא יתראו לפני הלילה. ראוי ורצוי לתכנן מרווח זמן שמביא בחשבון עיכובים אפשריים, כדי למנוע מצב שבו האישה תתאחר ולא תוכל להגיע לביתה קודם כניסת השבת.

ה. יש מי שכתב שבמקרים כאלה, רצוי שהאישה תעשה הפסק טהרה נוסף קודם, ביום הרביעי לראייתה, כדי שהטבילה בערב שבת תהיה ביום השמיני לשבעה נקיים¹¹. אמנם רוב הנשים אינן מצליחות להפסיק בטהרה כבר ביום הרביעי מתחילת הווסת, כך שהדבר בדרך כלל אינו מעשי.

ו. יש יותר מקום להקל בטבילה ביום שישי מבעוד יום אם מדובר במקרה שבו הטבילה במוצאי שבת לא תתאפשר, כגון במקרה של אשת חייל שצריך לחזור לבסיסו במוצאי שבת¹².

ז. יש מי שהורה שמקרה שבו לא ניתן לטבול בזמן, ודחיית טבילה ללילה שאחרי כן עלולה לגרום להחמצת הביוץ, יש מקום להתיר טבילה ביום השביעי, כדי לאפשר טבילה במועד הביוץ¹³.

ח. יש מקום לומר לזוג שעלול להחמיץ את הביוץ, שהאפשרות לטבול ביום השביעי מבעוד יום אינה לכתחילה, אך ניתן לסמוך על הדעות המקלות¹⁴.

ט. גם אם האישה טבלה מבעוד יום ביום השביעי, ברור שאינה מותרת לבעלה אלא בלילה, לאחר צאת הכוכבים.

י. כדי לטבול ביום השביעי מבעוד יום, יש צורך בהיתר מפוסק למקרה האישי המדובר¹⁵.

10. חכמת אדם, סי' קיח סעי' ו; שו"ת שואל ומשיב, ח"א סי' ז; שו"ת אגרות משה, יו"ד ח"ג סי' ס. והוסיף 'אגרות משה' שבשעת הדחק, בזמננו, שמדליקים אור בכל בית ואין הולכים לישון עד כמה שעות בלילה, ובאים ונכנסים אנשים זרים לבית, אין לחוש שתתייחד עם בעלה, ואם כן היא מותרת לטבול ולחזור מבעוד יום. לפי זה, אם יש ילדים בבית ולא יוכלו להתייחד, מותרת לחזור לביתה אחרי הטבילה אפילו מבעוד יום. אך גם לשיטתנו, אין להם להיפגש לפני הלילה. טהרת הבית ח"ב, סי' יד, עמ' תצב, וכן תקב; הרב אברהם יצחק כלאב, במכתב לרבני פוע"ה, חנוכה תשס"ט. הרב ישראל גנס (במכתב לרבני פוע"ה, כסלו תשס"ט) התיר זאת, בכפיפות לשיקול דעתו של מורה ההלכה.

11. שו"ת חתם סופר, סי' קצז; שו"ת אגרות משה, יו"ד ח"ד סי' יז אות כד; שו"ת מנחת יצחק, ח"ח סי' עה; שיעורי שבט הלוי, סי' קצז סעי' ה; הרב יחיאל פאוסט, 'טבילת נשים בשביעי בשעות היום', תחומין יג מעמ' 299, סיכומו בעמ' 306.

12. הרב מאיר ניסים מאזוז והרב אביגדור נבנצל במכתב לרבני פוע"ה, כסלו תשס"ט. דבריהם הובאו בחוברת לכנס מכון פוע"ה תש"ע, עמ' 38.

13. הוראה בעל פה מהרב מרדכי אליהו לרב מנחם בורשטין.

14. טהרת הבית הקצר, סי' יד סעי' יא; הרב אביגדור נבנצל, דבריו הובאו בחוברת לכנס מכון פוע"ה תש"ע (10), עמ' 39.

3. טבילה ביום

רקע הלכתי

אמר רבי חייא בר אשי, אמר רב: נדה - בין בזמנה בין שלא בזמנה, אינה טובלת אלא בלילה, משום סרך בתה.
אתקין רב אידי בנרש למטבל ביומא דתמניא משום אריותא. רב אחא בר יעקב בפפוגיא - משום גנבי. רב יהודה בפומבדיתא - משום צינה. רבא במחוזא - משום אבולאי.¹⁶

נדה סז, ב

נוסף על הגזרה שנזכרה בפסקה הקודמת, שאישה לא תטבול ביום השביעי מבעוד יום, גזרו חכמים שאישה לא תטבול ביום כלל, משום 'סרך בתה'. כלומר, שמא בתה תראה אותה טובלת ביום ותחשוב שהיה זה היום השביעי. הבת, שתחשוש לשאול את אימה על כך, תבוא לטבול ביום השביעי, ותשמש עם בעלה. אם תראה דם באותו יום, נמצא שבא על הנדה (כפי שהתבאר לעיל). אך במקרים של אונס, כגון סכנה, התירו לטבול ביום השמיני.
יא. אישה לא תטבול ביום. אך אם יש אונס, כגון שיצאה לטבול בלילה מחמת הקור, או פחד מגנבים וכדומה, יכולה לטבול ביום השמיני.¹⁷

4. טבילה בשבת

יב. אישה שטבילתה בליל שבת, והמקווה מרוחק יחסית, לכתחילה תתנה שאינה מקבלת עליה שבת בהדלקת הנרות, כדי שתוכל לנסוע למקווה לפני כניסת השבת. אך גם אם לא התנתה, בעלה יכול להסיעה למקווה אחרי שהדליקה נרות.¹⁸
יג. בליל שבת, אישה יכולה לטבול בסוף היום השביעי אחרי השקיעה, אפילו שעדיין לא יצאו הכוכבים, בתנאי שתבוא לביתה לאחר צאת הכוכבים.¹⁹ ויש מי שהורה שלכתחילה תטבול בזמן בין השמשות, אם רוצה לטבול במים חמים.²⁰ נשים אשכנזיות נהגו לטבול אחרי צאת הכוכבים, ואפילו במים חמים.²¹

15. ראה פירוט וסיכום - 'טבילת אשה בערב שבת מבעוד יום', הרב רמי ברכיהו, תחומין סז, מעמ' 128 ואילך.
16. התקנה שנדה תטבול בלילה בלבד משום 'סרך בתה' תבואר לקמן. למרות התקנה, מביאה הגמרא כמה מקרים שבהם התירו לטבול ביום השמיני: רב אידי התקין במקום ששמו נרש לטבול ביום השמיני משום סכנת אריות. רב אחא בר יעקב התקין כך בפפוגיא משום גנבים. רב יהודה התקין כך בפומבדיתא משום צינה. רבא התקין כך במחוזא משום שוערי העיר הגויים או משום סכנת נפילה בלילה למערות.
17. שו"ע, יו"ד סי' קצז סעי' ד. בפתחי תשובה, לשו"ע שם, ס"ק יא, נכתב בשם 'חמודי דניאל' שאונס המתיר לטבול ביום הינו דווקא אונס כללי לכל נשות העיר. אך בלחם ושמלה, לשו"ע שם, ס"ק ח, ובשו"ת דעת כהן (סי' פח) נכתב שגם באונס פרטי מותר. בשו"ת הרמ"א, סי' יט ובשו"ת מהרש"ל, סי' ו, מבואר שגם מקרה שאינה יכולה להסתיר טבילתה אם תטבול בלילה, נחשב אונס.
18. שו"ת מעין אומר, ח"ז הלכות נדה, סי' רא. וכתב שאם האישה כבר קיבלה שבת, לא תעשה פעולות האסורות בשבת, כגון פתיחת הדלתות שמדליקה אורות ברכב.
19. שו"ת חכם צבי, סי' יא; דרכי טהרה, פרק יז, יג; וכן בשו"ת הרב הראשי (תשמ"ח-תשמ"ט), סי' סד.
20. טהרת הבית, פי"ד סעי' ג. הטעם הוא שטבילה במים חמים בשבת אסורה מדרבנן. אולם לא גזרו על

5. טבילה בשבת למי שלא הספיקה להתכוון

יד. מעיקר הדין, אישה שלא הצליחה לחפוף ולהתכוון לטבילה לפני כניסת השבת, אינה יכולה לטבול בשבת. מדן תורה, אישה צריכה לעיין בגופה ובראשה לפני הטבילה. אם לא נמצא עליה שום דבר חוצץ, לכאורה הייתה יכולה לעיין בגופה גם בשבת. ואולם אי אפשר לקיים בשבת את תקנת עזרא של חפיפה, הכוללת סירוק שער הראש והדחת בית הקמטים במים חמים. רחיצת כל הגוף מעכבת רק לכתחילה, אך עיון בגוף וחפיפה מעכבים אפילו בדיעבד²². הבעיה מתעוררת בעיקר בסירוק שער הראש, שלפי רוב הפוסקים יש בזה איסור תורה של תולדת גוזז, ולכן אי אפשר להתיר גם על ידי גויה. לכן אין להתיר טבילה כזאת, גם בשעת הדחק²³.

טו. בדיעבד, במקרה של אונס גמור ובשעת דחק גדולה, בתור הוראת שעה חריגה, אישה שלא הצליחה לחפוף ולהתכוון לטבילה לפני כניסת השבת, ואין לה שער בראשה, יכולה לעיין בגופה ולשטוף עצמה במים פושרים מדוד שמש, ולטבול²⁴. יש מי שהתיר זאת גם לאישה שיש לה שער קצר, כיוון שבשער קצר אין קשרים, ויכולה לבדוק שערותיה בידה²⁵. ויש מי שהורה שבמקרי דחק מיוחדים, יכולה לחפוף ולסרוק שיערה על ידי גויה²⁶. וראה עוד כאן בהערה²⁷.

איסורי דרבנן בין השמשות לצורך מצווה.

21. קרבן נתנאל, שבת פ"ב סי' כב; שו"ת נודע ביהודה, תנינא, אורח חיים סי' כד. שו"ת בנין ציון, סי' עו. טעם המתירים הוא שטבילה כזאת שסמוכה לכניסת השבת, אין בה חשש שמא יחממו לצורכה מים באיסור בשבת.

22. ראה ערוך השלחן, יו"ד סי' קצט סעי' כא, בביאור הדברים.

23. תשובות הרב אברהם יצחק הלוי כלאב והרב חיים קנייבסקי לשאלת הרב מנחם בורשטיין, כ"ג בסיון תשס"ה.

24. הרב יעקב אריאל, הרב דוב ליאור בתשובתם כנ"ל. ותעשה את כל הפעולות המותרות בשבת, כגון שתנקה היטב ציפורניה ותצחצח שיניה באופן המותר וכו'. תשובתו של הרב יעקב אריאל הובאה בשו"ת באהלה של תורה ח"ה, סי' סט.

25. הרב יהושע נויבירט זצ"ל בתשובתו כנ"ל.

26. טהרה כהלכה, פ"ח סעי' כט. גם התיר שהאישה עצמה תעשה את פעולת הסירוק בידה, בתנאי שברור שלא תישאר אף שיערה קשורה, וכן שיודעת שפעולה זו לא תגרום בהכרח לתלישת שער. וגם התיר לאישה שיש לה שער קצר להסתרק במברשת רכה. הרב אליהו מאדר והרב אביגדור נבנצל בתשובתם כנ"ל. הרב מאדר הוסיף בתשובתו שבשעת דחק גדולה ביותר, אם אין נוכרית, תחפוף במרכך שער במים שחוממו בדוד שמש, ולאחר מכן תפריד שערותיה בידה.

27. הערת הרב נחום אליעזר רבינוביץ: נראה שכיום, כיוון שהנשים מקפידות על היגיינה יום יומית, כל נושא עיון הראש וחפיפה שונה, ולכן מותר להקל בדבר. בפרט שיש להניח שכמנהג הנשים, האישה כבר חפפה את ראשה במהלך הימים הסמוכים לטבילה והרי הוא נקי, ומותר לסמוך על כך.

6. תפקידי הבלנית

וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל: ותעמיד אשה על גבה בשעה שהיא טובלת שתראה שלא ישאר משער ראשה צף על פני המים. והראב"ד כתב: אם כרכה שער ראשה בדבר שאינו חוצץ, כגון בחוטי שער, וטבלה בינה בין עצמה - עלתה לה טבילה.²⁸ טור יורה דעה, הלכות נדה סימן קצח

טז. הבלנית צריכה לעמוד ולהשגיח על האישה הטובלת כדי לוודא שהטבילה התקיימה כראוי, ושלא נשארה משערות האישה כל שיערה הצפה על פני המים בזמן הטבילה. אם הטובלת מתביישת, תבקש מהבלנית שתיכנס לחדר הטבילה רק אחרי שהטובלת ירדה למקווה. לאחר הטבילה הבלנית תצא, ורק אז תעלה הטובלת מהמקווה. אם אין בלנית, ראה לקמן.

יז. יש מעלה בכך שהאישה תבקש מהבלנית לבדוק אותה לפני הטבילה, אך בדיקה זו אינה מעכבת. לכן אם האישה הטובלת חפפה ובדקה עצמה כראוי, ויודעת שהיא בקיאה בהלכות, ואינה רוצה שהבלנית תבדוק אותה, עולה לה הטבילה; ואין לבלנית להתעקש עמה על כך. במיוחד יש לאפשר טבילה בלי בדיקת הבלנית לנשים מסורתיות, שהקפדה של הבלנית עלולה לגרום להן להימנע בכלל מטבילה.

יח. נוסף על התפקידים הללו של הבלנית, נהגו שהיא תהיה הראשונה שתפגוש את האישה ביציאתה מהמקווה, כדי למנוע מצב שהאישה תפגוש דבר טמא בצאתה מהמקווה.²⁹

יט. ראוי להכיר טובה לבלניות המוסרות נפשן על טהרתן של בנות ישראל, ועושות זאת על אף שפעמים הרבה הדבר גורם להן הפסד זמן רב.

7. טבילה במקום שאין בלנית

כ. במקום שאין בלנית, על הטובלת לדאוג לאישה אחרת שתטביל אותה ותשגיח שכל שערותיה נכנסות לתוך המים.³⁰

כא. אישה ששערותיה קצרות יכולה לטבול בלא בלנית, ובלבד שהיא בטוחה שכל שערותיה בתוך המים.³¹

כב. בשעת הדחק כאשר אין אישה אחרת שתשגיח על הטבילה, יכולה האישה לשים שבכה על שערותיה.³² אם טבלה בלא שבכה - לא עלתה לה טבילה,³³ ויש מי שהורה שהטבילה כשרה.³⁴

28. בית יוסף (שם) הסביר שהרא"ש והראב"ד לא נחלקו כלל: דברי הרא"ש הם לכתחילה, שהאישה צריכה לטבול בנוכחות בלנית שתוודא שאף אחת משערותיה לא נשארה מחוץ למים, ואילו דברי הראב"ד אמורים כשאין בלנית, ואין ברירה אלא לכסות את השער באופן שאינו חוצץ.

29. רמ"א, יו"ד סי' קצח סעי' מח.

30. שלחן ערוך, יו"ד סי' קצח סעי' מ. וצריכה להיות יהודיה מעל גיל 12.

31. דרכי טהרה, תשובות ותוספות, עמ' 242, ה.

32. שלחן ערוך, יו"ד שם.

כג. לכתחילה אין לבעל להיות בלן לאשתו, משום שיש בכך חיסרון גדול בצניעות³⁵.
בדיעבד כשאין אישה יהודיה אחרת, הבעל יכול להיות בלן לאשתו באקראי³⁶. במצב
דיעבד כזה תטבול האישה פעם אחת לפני שבעלה יראנה. לאחר טבילה כזאת, מעיקר
הדין היא מותרת לבעלה, ולאחר מכן תטבול פעם נוספת ובעלה יטבילנה³⁷.

8. טבילה לאשה חילונית שלא בדקה עצמה בשבעה נקיים

כד. יש מי שהורה שאישה חילונית שבאה לטבול, ונתברר שלא בדקה את עצמה במשך
השבעה נקיים, יש להטבילה בברכה. ויש להסביר לה לאחר מכן כיצד עליה לנהוג
לכתחילה³⁸.

9. אישה שפוחדת להכניס את הראש למים

כה. אישה שפוחדת לטבול ולהכניס ראשה למים, אפשר לקחת דלי ולנקבו 'כמוציא
רימון'³⁹, ולשפוך את המים על ראשה באופן שהמים שבדלי יהיו מחוברים עם מי
המקווה⁴⁰. ואין עושים כך אלא מדוחק, לאחר בדיקת כל האפשרויות לטבול באופן הראוי
מלכתחילה⁴¹. ברור שבמקרה כזה, תטבול רק פעם אחת, גם אם בדרך כלל נהגה לטבול
כמה פעמים.

33. שו"ת רבי עקיבא איגר, מהדורה קמא, סי' קיד; הובא בפתחי תשובה, סי' קצח ס"ק כב.

34. דרכי טהרה, סי' קצח ס"ק ו. וראה ערוך השלחן, יו"ד סי' קצח.

35. הרב משה דוד מכבי לוונטהל, 'שאלות ותשובות מהר חבורן', המעין, תשרי תשנ"ז, מעמ' 34 ואילך, דן
במקרה של מקווה המרוחק מהיישוב, והנשים חוששות לעלות לשם בשבת לבד, ובשאלה אם מותר
שהבעל ישמש בלן לאשתו. מסקנתו הייתה שיש להתיר זאת. אך כיוון שהשאלה שם הייתה ציבורית
וקבועה, הוא שאל את הרב מרדכי אליהו ואת הרב יהושע נויבירט, ושניהם הורו לו למעשה שלא
להתיר זאת.

36. בית יוסף, יו"ד סי' קצח, בשם אגור והכל בו. שו"ת נודע ביהודה, תנינא, יו"ד סי' קכב; הובא בפתחי
תשובה, סי' קצה ס"ק ב; שו"ת יביע אומר ח"ד, יו"ד סי' טו; שו"ת דברי יציב, יו"ד סי' צה, הציע
שבמקרה כזה תטבול בחלוק רחב.

37. הרב זלמן נחמיה גולדברג בפגישתו עם רבני פוע"ה, י"ב בכסלו תשס"ג. וראה עוד טורי זהב, סי' קצח
ס"ק יד, בשם מהר"ח אור זרוע והשר מקוצי.

38. שו"ת מעין אומר, ח"ז הלכות נדה סי' עה. טעמו: עדיף שתטבול, כדי להצילה מאיסור דאורייתא של
נדה. כיוון שנראה שלא יחכו עד שתספור שבעה נקיים מחדש, ונימק שתברך על הטבילה, משום
מצוות חינוך, וכמו בילדים קטנים, כך הדין בגדולים בתחילת דרכם.

39. דהיינו, לחזור את הדלי באופן שאפילו רימון, שהוא פרי גדול יחסית, יוכל לצאת דרכו.

40. הרעיון הוא שהדלי ששופכים ממנו את המים לא יהיה מוגדר כלי מבחינה הלכתית, כיוון שחורר
באופן כזה שאינו ראוי לכלום, ואז המים שנשפכים ממנו ועוטפים לחלוטין את ראשה של האישה,
נחשבים חלק ממי המקווה, והטבילה עולה לה גם אם ראשה נשאר מחוץ למים.

41. הרב מרדכי אליהו, בפגישה עם רבני פוע"ה, כ"ב בתמוז תשס"ד.

10. אישה משותקת

כו. הפתרון הראוי לטבילת אישה משותקת הוא טבילה במקווה מיוחד לנשים נכות, על ידי מעלית מחומר פלסטי עם נקבים גדולים אשר מחוברת למסילות ברזל. האישה תטבול על גבי המעלית בשעה שהמעלית תהיה שקועה במים⁴².
כז. במקום שאין מקווה מיוחד לטבילת נשים נכות, אפשר להקל שנשים אחרות יכנסו עם האישה הנכה לתוך המקווה. עליהן להרטיב ידיהן במי המקווה, ולהורידה לתוך המקווה כדי להטבילה. עליהן לאחוז בה, אך לא בחוזקה, ולשנייה אחת להרפות ידיהן יחד ממנה, ולהטבילה. ומצד עיקר הדין, אם הדיחו ידיהן במי המקווה, אף אם לא ירפו ידיהן ממנה - עלתה לה טבילה⁴³.
כח. אי אפשר להטביל אישה נכה על גבי סדין שיוכנס למים ויאחזו בקצותיו, כיוון שהסדין עצמו הוא דבר המקבל טומאה, ואין טובלים על גבי כלים המקבלים טומאה⁴⁴.

11. אישה שאינה יכולה להיטהר

כט. אישה שאינה יכולה להיטהר לבעלה, משום שרואה דם בכל פעם שעושה בדיקות לטהרתה או שיש לה חבורות ופצעים המונעים ממנה לטבול מבחינה רפואית; אסור לבעלה להתייחד עמה, שמא יבוא עליה, אלא אם כן יש לה סיכוי טוב להתרפאות⁴⁵.
אפשר ורצוי לפנות במקרים כאלה לרבנים הבקאים בנושא טהרת המשפחה, למטפלים בשלום בית או לרופאים שעשויים לסייע. חשוב לציין שיש פתרונות מעשיים רבים הן לקשיים בבדיקות והן לבעיות בטבילה במקווה. ולכן דין זה הובא רק מצד העיקרון, ולמעשה אפשר לפתור את הבעיות ולא להזדקק לו.

12. טבילת אישה שהיא ובעלה אסורים בחיי אישות

ל. זוג שאסור להם לקיים יחסי אישות מסיבות רפואיות, בכל זאת מצווה שהאישה תטבול, כדי שיוכלו להיות מותרים בשאר קרבות⁴⁶; וגם כיוון שאם אסורים לזמן ארוך, יש

42. הרב יחיאל מיכל שטרן, עמק הלכה - אסיא, ח"א עמ' 257-275.

43. טורי זהב, יו"ד סי' קצח ס"ק כז. שלא כשפתי כהן, סי' קצח ס"ק לה, שהחמיר 'אפילו ריפו ידיהן גזירה שמא לא ירפו ידיהן'; באר הגולה, סי' קצח ס"ק נד; תשובת משאת בנימין הובאה בשפתי כהן על השלחן ערוך שם; שו"ת אבני נזר, יו"ד סי' רסב; טהרת הבית, ח"ג עמ' קסד; הרב יהושע נויבירט כתב שכך נוהגים במקווה בבית וגן, דבריו הובאו בנשמת אברהם, יו"ד סי' קצח עמ' רנה; ובספר לב אברהם, פרק כז סעי' יב, 8. (ומסתבר שכך נהגו לפני שהיה מקווה מיוחד לנכות).

44. שלחן ערוך, יו"ד סי' קצח סעי' לא.

45. טהרת הבית, ח"א עמ' רפ; הרב שלמה זלמן אויערבאך, דבריו הובאו בספר לב אברהם, פכ"ו סעי' לא.

46. טורי זהב, יו"ד סי' קצז ס"ק ג. ראה באר היטב, יו"ד סי' קפד ס"ק טז; בדי השלחן, ביאורים סי' קצז ס"ק א, ד"ה מצווה; שו"ת שבט הלוי ח"ב, תחילת סי' קא. הרב יהושע נויבירט, דבריו הובאו בנשמת אברהם, יו"ד סי' קצז, מ' רלג.

החוששים באופן כזה לאיסור ייחוד⁴⁷. הסבר: אסור לאדם להתייחד עם אישה שאסורה עליו ביחסי אישות, מלבד קרובות משפחה מדרגה ראשונה. לאיש מותר להתייחד עם אשתו גם כשהם אסורים ביחסי אישות, כיוון שהם עתידים להיות מותרים לאחר זמן. אך אם הם נאסרים לתקופה ארוכה, יש החוששים לאיסור ייחוד, שמא יבוא עליה. לאחר שהאישה תטבול, יהיו מותרים בשאר קרבות, ואין חוששים לייחוד. לא. יש פוסקים שהתנו את ההיתר לטבילת האישה במקרה כזה, בתנאי שברור לבעל שלא יבוא על ידי הקרבות המותרות להוצאת זרע לבטלה⁴⁸, ויש פוסקים שכתבו שלא תטבול⁴⁹, מחשש שמא יבוא עליה⁵⁰.

13. טבילה כשאחד מבני הזוג אינו יהודי

לב. גויה בתהליכי גיור שחיה עם יהודי, יש עניין ללמדה שתטבול לנידתה אף שעדיין לא נתגיירה⁵¹.

לג. מעיקר הדין, אישה יהודיה שחיה עם גוי ומתקרבת למצוות, יש עניין שתטבול לנידתה, כדי להציל אותה מאיסור נדה⁵². אולם אין עניין לעורר אותה על כך⁵³, כדי לא לגרום לה לחשוב שאם היא טובלת, היא יכול להמשיך לחיות באיסור עם גוי. ויש שהורו שאין להתיר לאישה כזאת לטבול, מחשש שמא יתפרש הדבר כהיתר לנישואי תערובת⁵⁴.

47. הרב שלמה זלמן אויערבאך, דבריו הובאו בנשמת אברהם, י"ד סי' קצז עמ' רלג; על פי שו"ת מהרש"ם, ח"ב סי' קעח, שכתב כך במורדת, שאסור לבעלה להתייחד עמה, כיוון שנחשב שאין לו פת בסלון; וכן בשו"ת שבט הלוי, ח"ח סי' רעא.

48. הרב יוסף שלום אלישיב והרב שמואל הלוי ואזנר, דבריהם הובאו בקונטרס עת ללדת, סוף קונטרס הערות, עמ' נו.

49. בפסקי משנה הלכות, פ"י סעי' ד, כתב שאין לאישה לטבול כדי להתיר שאר קרבות.

50. ואז אף על פי שמצד ההלכה הם מותרים, חוששים מצד הרפואה שאסור להם לשמש יחד. ערוך השלחן, יו"ד סי' קפד סעי' מג; וראה שו"ת רב פעלים, יו"ד סי' יב.

51. שו"ת מעין אומר ח"ז, הלכות נדה, סי' ג. אף על פי שמן התורה אין איסור נדה בגויה, גזרו חכמים ואסרו איסור נדה גם בגויה. אף על פי שלכאורה טבילה אינה מועילה לגזירה זו, הרב עובדיה יוסף אמר שיש שיטה לפי אחד הראשונים שטבילתה מצילתו מדין נדה (אף על פי ששאר האיסורים נשארים).

52. שו"ת מעין אומר, ח"ז הלכות נדה, סי' יד; כיוון שגם בביאת גוי יש איסור נדה על האישה. ראה מהרש"א, חידושי אגדות מגילה יג ע"ב; שו"ת מור ואהלות, חלק אהל ארץ נוד, סי' קפג אות יג; שו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר, ח"א יו"ד סי' קפט; שו"ת אגרות משה, אבן העזר ח"ד סי' מד. לעומת זאת, ראה רמ"א, יו"ד סי' קנז סעי' א; טורי זהב, סי' קנז ס"ק ו, ושפתי כהן, סי' קנז ס"ק יד, שמדבריהם ניתן לכאורה לדקדק אחרת. גם שו"ת חלקת יואב (ח"א יו"ד סי' כט בהגה"ה) דקדק מדבריהם שאין בביאת גוי איסור נדה. בשו"ת מעין אומר, הנ"ל, הוסיף שמכל מקום לא תאמר האישה לבלנית שהיא חיה עם גוי.

53. שו"ת מעין אומר ח"ז, הלכות נדה סי' רלט.

54. שו"ת במראה הבזק ח"ד, סי' פג עמ' 137.